

Добрий день! Рада бачити всіх вас!

Прикметник

1. Написання –н- і –нн- у прикметниках

Один мудрець сказав „Творчість – то хвилини щастя“.

Бажаю вам творити, і від цього відчувати себе щасливими.

Актуалізація опорних знань

Усна розминка.

Гра „ Так-ні“

- Прикметник означає дію або стан предмета?
- Прикметник відповідає на питання який? Чий?
- Прикметник в реченні найчастіше виступає додатком?
- Прикметник має 3 розряди?
- Ступені порівняння прикметників мають 3 форми?
- Прикметник змінюється за родами і числами?
- Прикметник *невгамовний* пишеться окремо?
- До твердої групи належать прикметники з основою на твердий приголосний
- Не з прикметниками завжди пишеться разом

Вивчення нового матеріалу.

Ми продовжуємо з вами вивчати прикметник. А якій саме темі буде присвячений наш урок, ви спробуєте мені сказати, виконавши завдання.

Підручників прошу не відкривати,

Спробуйте самостійно нове правило сформулювати.

Підказка: слова за будовою розберіть,

Нову орфограму знайдіть.

Туман – туманний

Осінь – осінній

Сон – сонний

(учні у зошиті розбирають слова за будовою. Визначають частину мови і спільну орфограму „Подвоєні літери“. Формулювання правила.)

- *Отже, протягом уроку ми повинні вивчити, коли в прикметниках пишеться –н- та –нн-; навчитися позначати вивчену орфограму та обґрунтовувати написання; застосовувати теоретичні знання на практиці.*

Сприйняття й засвоєння навчального матеріалу

Дослідження-моделювання

- Перше правило ми вивели. Повторимо.

Пишуть -нн- у прикметниках утворених ввід іменників із коренем на -н- за допомогою суфікса -н-: лимон – лимонний, день-денний.

- Подивимося на наступні слова. Поставте наголос і визначіть суфікси.

Здоровенний, страшенний, неказаний, нескінченний

- Що означають ці слова? (збільшену міру ознаки або неможливість дії)
- Спробуємо сформулювати друге правило (з наголошеними суфіксами –енн-, -анн-, що означають збільшену міру ознаки або неможливість дії завжди пишемо з двома н)
- У яких же прикметниках пишемо одну літеру –н-?
- Виділіть суфікси у словах. (у зошиті)

Лебединий, гречаний, буквений, глиняний, пташиний, зміїний

- Від якої частини мови утворені ці прикметники? (від іменників)
- Отже, третє правило...(у прикметниках, утворених від іменників за допомогою суфіксів -н-, -ан-, -ян-, -ин-, -їн- пишемо одну літеру –н-: нічний, весняний, качиний)
- **А тепер давайте звіримо із правилом у підручнику.**

Закріплення знань, умінь і навичок

Робота з підручником: вправа 426,427,429,430.

Вправа на кмітливість

1 До прикметників дібрати синоніми, усно пояснити правопис.

Хоробрий –

Немолодий –

Непереможний –

Гарний –

Молодий –

Сучасний –

Жорстокий -

Фальшивий -

Довідка (Нездоланий, неправдоподібний, незрівняний, теперішній, мужній, літній, юний, непримиренний)

2. Розібрати за будовою слово **орлиний**.

1 Розподілити прикметники у дві колонки: 1) ті, у яких подвоєння не відбувається, 2) ті, у яких подвоєння відбувається.

Полотня(н,нн)ий, глиня(н,нн)ий, невблага(н,нн)ий, невпізна(н,нн)ий, лебеди(н,нн)ий, неоціне(н,нн)ий, вогня(н,нн)ий, нездійсне(н,нн)ий, різдвя(н,нн)ий, де(н,нн)ий.

2. Пояснити спосіб творення слова **лебединий**.

Вправа з ключем

У поданих словах вставити –н- або –нн-. Розподілити слова в 2 колонки. В першу – з –н-, в другу – з –нн-.

Стиль...ий, пли...ий, роди...ий, сіль...ий, здорове...ий, зміша...ий, голуби...ий, незрівня...ий, уціне...ий, льодя...ий.

2. Написання складних прикметників разом і через дефіс

Тест

Вибрати правильні варіанти відповідей.

- У прикметників частка **не** пишеться окремо, якщо:
 - без частки **не** слово не вживається;
 - є протиставлення;
 - прикметник виступає в ролі присудка;
 - слово можна замінити синонімом без частки **не**.
- У якому реченні частка **не** з прикметником пишеться разом?
 - Щастя Грицькове було не/велике.
 - Аж тепер тільки почув він своє горе, і не/щаслива пригода стала ясно перед очима.
 - Коли ніч стемніла, долина наповнилась не/значними голосами.
 - На уроках я став не/уважний.
- У якому слові частка **не** входить до складу префікса недо- ?
 - недоступний;
 - недобросовісний;
 - недотепний;
 - недомовний.
- Назвати слово, в якому частка **не** входить до складу кореня:
 - нещадний;
 - неуспішний;
 - нетутешній;
 - нечемний.
- З'ясувати, в якому слові частка **не** виконує роль префікса:
 - нешасний;
 - неясний;
 - нетямний;
 - нетривкий.
- Визначити, в якому ряді слів прикметники з часткою **не** пишуться окремо:
 - не/полярний, не/постійний, не/правдивий;
 - не/порядний, не/озорий, не/однаковий;
 - не/старий, а молодий; не/радий, а сумний; вітер не/по-мірний;
 - не/правильний, не/обхідний, не/міцний.

Спостереження над мовним матеріалом

Робота з таблицею

Аналітичне читання. Вивчіть зміст таблиці «Написання складних прикметників разом і через дефіс», читаючи з позначками «V», «+», «?», «X». Яку орфограму треба запам'ятати?

Разом	Через дефіс
-------	-------------

<p>1) утворені від складних іменників, що пишуться разом: <i>лісостеповий</i> (<i>лісостеп</i>);</p> <p>2) утворені від сполучення іменника з прикметником: <i>народнопоетичний</i>(<i>народна поезія</i>);</p> <p>3) першою частиною є числівник, написаний літерами: <i>семиразовий</i>, <i>дев'ятиповерховий</i>.</p>	<p>1) утворені від складних іменників, що пишуться через дефіс: <i>генерал-губернаторський</i> (<i>генерал-губернатор</i>);</p> <p>2) утворені від двох, не підпорядкованих одне одному прикметників: <i>мовно-літературний</i> (<i>мовний і літературний</i>);</p> <p>3) першою частиною є військово-воєнно-: <i>військово-морський</i>, <i>воєнно-патріотичний</i>;</p> <p>4) означають відтінки кольорів або поєднання кількох кольорів в одному предметі: <i>темно-зелений</i>, <i>блакитно-синій</i>;</p> <p>5) означають назви проміжних сторін світу: <i>південно-східний</i>;</p> <p>6) першою частиною є числівник, написаний цифрами: <i>7-разовий</i>, <i>9-поверховий</i>.</p>
--	--

Робота з підручником

1. **Опрацювання теоретичного матеріалу(§52с. 182)**
2. **Вправа 434,436,438 (письмово). Зверніть увагу на написання складних прикметників разом та через дефіс.**
3. **Вправа 435(усно). Поясніть написання складних прикметників разом або через дефіс.**

VI. Узагальнення і систематизація знань

- **Орфографічний практикум**

- *Запишіть правильно слова.*

Світло/червоний, дво/мовний, північно/західний, навчально/виховний, червоно/гарячий, кисло/солодкий, біло/корий, військово/спортивний, десяти/поверховий, дерево/обробний, 5-разовий.

- **Творче конструювання**

- *Утворити від кожної пари слів складні прикметники. Пояснити їх написання.*

Чорний і білий, легкі крила, Західна Європа, чотири години, карі очі, чорна земля, сім струн, північ і захід, сільське господарство.

- **Дослідження – відновлення**

- Відновити складні прикметники, що означають проміжні сторони світу, а також інші географічні назви. Пояснити їх правопис.

Південь, схід; південь, захід; Східна Україна; північ, захід; Середня Азія; Західна Україна; північ, схід; Біле море.

ОТЖЕ

разом пишуться:

- Прикметники, утворені від іменників, що пишуться разом. *Електропиловий (бо електропила), паровозний (бо паровоз).*
- Складні прикметники з другою дієслівною частиною. *Волелюбний, машинобудівний, зернозбиральний.*
Але: контрольно-вимірювальний, вантажно-розвантажувальний. (Разом подумемо: чому?)
- Складні прикметники, в яких першою частиною є прислівники. *Важкохворий, вищезгаданий, загальнодержавний.*

Але пишемо окремо:

- а) якщо прислівники мають при собі пояснювальне слово:
трохи вище зазначений;
- б) якщо прислівники зберігають при собі логічний наголос і не зливаються в одне слово з прикметником:
абсолютно сухий, послідовно миролюбний, суспільно корисний, різко окреслений.
- Складні прикметники (з двох або більше частин), в яких основне смислове навантаження передається останнім, а попередні лише уточнюють його зміст:
вузькодіалектне (мовне явище), давньоверхньонімецька (мова).

Також:

глухонімий, сліпоглухонімий.

- Складні прикметники, першою частиною яких є числівники, написані літерами: *стодвадцятип'ятирічний;*
але: *125-річний.*

Через дефіс пишуться:

- Складні прикметники, утворені від складних іменників, що пишуться через дефіс:
віце-президентський (від віце-президент), генерал-губернаторський (від генерал-губернатор).
- Складні прикметники, перша частина яких закінчується на –ико (-іко): *історико-культурний, політико-економічний.*
- З першою частиною *воєнно-, військово-:* *військово-морський, воєнно-економічний.*
Але: *військовополонений, військовозобов'язаний.*
- Складні назви проміжних сторін світу: *південно-західний, північно-східний.*

3. Написання прізвищ прикметникової форми

Очевидний інтерес людини до свого імені та прізвища. Це те, що супроводжує людину все життя. Вивченням імен займається наука антропоніміка. Сьогодні ми дізнаємося, як виникли прізвища прикметникової форми та з'ясуємо правила їх написання.

Прикметників-власних імен майже не буває, там панують іменники, бо імена-це назви. А ось більшість українських прізвиськ-з походження прикметники. Прізвиська містять багато цікавого : тут і застарілі слова, і буйна фантазія авторів, і вміння виділити в льдині такі риси, які одразу ж характеризують і того, кому дається прізвисько, і тих, хто його дав. Зверніть увагу на такі прізвиська : Рудий, Заїка, Мовчан, Стогній, Чорненький, Красій тощо. В епіграфі уроку наведено слов`янські прізвища неоднакової будови : типово російське прізвище на –ов, -ин (Римський –Корсаков) і українські на –енко (Лисенко), -ич (Леонтович), -ський (Чайковський). Розглянемо походження деяких прикметникових прізвищ:

Чайковський-походить не від назви птаха. а від назви козацького човна-«чайки»

Калиновський, Ольшанський, Потоцький-утворені від географічних назв

Гнатко, Маринівський-від власних імен

Матвійцев, Гриців, Лесів-від чоловічих імен

Кравцов, Приймаков, Якимов-від загальних та власних назв

Треба сказати, що в українській мові прикметникових прізвищ багато – 21,5 %.

1. Теоретичний матеріал ст.184-185;186.

2. Виконання вправ 441,442,444,445,446. (письмово)

3. Завдання для самоперевірки (ст. підр. 188-190)

Завдання виконуємо в зошиті!

Хай щастить!